

EVEN STILSTAAN BIJ WOORDEN: IMMATERIEEL ERFGOED EN BORGEN

Hoewel je misschien meer immaterieel erfgoed rondom je vindt dan je eerst zou denken, is erover praten soms ingewikkeld. Veel woorden lijken eerst eenvoudig, maar blijken iets specifieks te betekenen. **Jargon** dus. Zo bestaan er ook verschillen in het woordgebruik bij immaterieel erfgoed en niet-materieel erfgoed. De omschrijving van een immaterieel-erfgoedpraktijk is nog net iets anders dan de beschrijving van borgingsmaatregel. Als erfgoedorganisaties willen samenwerken met de beoefenaars van immaterieel erfgoed, dan loont het de moeite om samen een **gemeenschappelijke taal** te zoeken. Je kan daarvoor al een klein lexicon vinden in het [Kompas immaterieel erfgoed](#). In dit 'Kennisdossier: borgen via erfgoedfuncties' staan we alvast even stil bij wat we precies verstaan onder immaterieel erfgoed en borgen.

Immaterieel erfgoed

Immaterieel erfgoed zijn gewoontes, kennis, vakmanschap en praktijken van vandaag, die mensen van vroeger of van elkaar hebben gekregen en willen doorgeven aan toekomstige generaties. En naarmate tijden veranderen, verandert immaterieel erfgoed mee.

Immaterieel erfgoed leeft bij iedereen en in alle tijden. Denk maar aan hoe we spelen en verhalen vertellen, in onze eetcultuur of muziek, in feesten, rituelen, in vakmanschap en landbouwtechnieken en nog veel meer. Het is zo gevarieerd en **divers als onze samenleving**. Oud, jong, van hier en ginder, van stad of landelijk gebied, in alle mengvormen die erbij horen.

Immaterieel erfgoed is niet tastbaar. Het leeft in de hoofden, harten en handen van mensen. Je groeit er vanzelf mee op of je kiest er op een gegeven moment bewust voor. Soms vergt het een portie oefening, soms moet je je erin verdiepen. En alle erfgoed leeft verder door het (veel) te doen en blijven doen.

Immaterieel erfgoed staat maar zelden op zich: het is bijvoorbeeld verbonden met plekken en voorwerpen. Zo gaat een zeewijding door aan de zee. Een vioolspeler heeft een viool nodig, een reuzenstoet reuzen, een imker bijenkorven of -kasten. Zonder deze objecten en dieren is er geen immaterieel erfgoed. Sommige vormen van vakmanschap worden gedeeld via handleidingen en vakliteratuur. Een aantal danstradities worden overgedragen via filmfragmenten op social media (bv. op YouTube of TikTok). Met behulp van deze digitale of materiële dragers kan men het immaterieel erfgoed dus delen en aanleren. Organisatoren communiceren over hun activiteiten (bv. affiches en Facebook-posts) en deelnemers leggen hun beleving van praktijken vast (bv. met smartphone foto's maken tijdens een evenement). Die communicatie en herinneringen kunnen (later) de status krijgen van documentatie; ze worden dan materiële of digitale bronnen over immaterieel erfgoed.

Immaterieel erfgoed is er in allerlei soorten en maten. Daarom wordt het vaak in een of meerdere deelverzamelingen ingedeeld: de zogenaamde domeinen. Het kunnen praktijken zijn die met vertellen en taalgebruik te maken hebben, thuishoren in muziek- en podiumkunsten, rituelen, feesten of gebruiken zijn, onder sport en spel vallen, bij natuur en landbouw horen, iets te maken hebben met eten en drinken, of een ambacht, vakmanschap of techniek zijn. Of een combinatie.

Bij immaterieel erfgoed is samenwerken erg belangrijk. Zelfs als je op je eentje werkt, **leeft immaterieel erfgoed in een groep of een gemeenschap**. Denk maar aan het zingen van een slaapliedje of het koken van harira-soep. Wie immaterieel erfgoed koestert, deelt het graag met anderen en/of geeft het door voor de toekomst.

Is alle niet-tastbaar erfgoed ook immaterieel erfgoed?

Sommige vormen van erfgoed zijn niet tastbaar, niet materieel. En toch zijn ze niet altijd immaterieel erfgoed. Denk maar aan:

Interviews en getuigenissen

Dit zijn bronnen. Ze kunnen natuurlijk wel boeiende informatie en inzichten bieden over immaterieel erfgoed en soms helpen bij het borgen.

Herinneringscultuur

Sommige uitingen van herinneringscultuur zijn wel immaterieel erfgoed, andere dan weer niet. Herinneringsculturen zorgen zo geregeld voor conceptuele verwarring. Levende rituelen zijn immaterieel erfgoed. Denk maar aan het spelen van de Last Post of het ritueel om een steen of bloemen te leggen op een graf. Maar wanneer het gaat om gebeurtenissen die in het verleden liggen en die men vandaag niet meer herhaalt, dan is het geen immaterieel erfgoed. Zo is het verhalen vertellen over een vroegere vakantiekolonie geen immaterieel erfgoed: de kolonie bestaat niet meer en dus kan men niet meer actief beleven welke activiteiten er vroeger doorgingen. Ook een herinnering in het dagboek van een persoon met een migratieachtergrond is geen immaterieel erfgoed. De migratiereis is voorbij en wil men misschien ook niet op éénzelfde manier herhalen en herbeleven. De verhalen in het dagboek kunnen wel een krachtige getuigenis zijn en daardoor erg waardevol om te bewaren en te delen.

Digitaal erfgoed

Ook digitaal erfgoed kan wat verwarrend zijn. Soms neemt het de vorm aan van een informatiedrager, een bron. Denk maar aan de archivering van websites en social media posts. Maar de digitale wereld is ook een plek voor nieuwe digitale praktijken. Zo kan je het gebruik van emoji's als een nieuwe communicatiepraktijk bekijken die wordt gedeeld en doorgegeven. En gamers wisselen in online gaming rooms vaardigheden en tactieken uit om nog beter hun spellen en wedstrijden te kunnen spelen. Dit is dus potentieel nieuw immaterieel erfgoed.

MEER LEZEN?

[Wat is immaterieel erfgoed?](#)

Op deze webpagina vind je een omschrijving van immaterieel erfgoed.

[Wat is immaterieel cultureel erfgoed?](#)

Deze wat oudere publicatie geeft een omschrijving van immaterieel erfgoed en reikt ook meerdere internationale voorbeelden aan.

[Intangible cultural heritage?](#)

Naast de definitie van immaterieel erfgoed, vind je hier ook de UNESCO-omschrijving van de vijf domeinen.

[Wat zijn de immaterieel-erfgoeddomeinen in de UNESCO 2003 Conventie?](#)

Deze pagina biedt een overzicht van de domeinen en thema's in Vlaanderen en internationaal.

Borgen

Als immaterieel erfgoed niet wordt gekoesterd en gedeeld, dan bestaat de kans dat het zal verdwijnen. Of dat het enkel in bronnen bewaard blijft als 'iets uit het verleden'. Alleen door het **actief te blijven beoefenen, te delen en door te geven**, blijft het in leven. Het kan dan verder groeien en evolueren.

Borgen betekent dat men **bewust zorg** draagt voor erfgoed zodat het een **duurzame toekomst** kan krijgen. Wanneer men erfgoed gaat borgen, onderneemt men actie om ervoor te zorgen dat ook andere mensen het erfgoed leren kennen en/of leren beoefenen. Men betreft dus steeds anderen zodat het erfgoed ook dankzij hen kan voortleven. Zo zorgt men er samen voor dat het erfgoed een blijvende rol kan spelen in de samenleving.

Borgen is eerst en vooral iets wat de **beoefenaars en andere directe betrokkenen** zelf doen om hun erfgoed te doen leven. Meestal doen ze dat spontaan en zonder erbij stil te staan. Soms maken **erfgoedorganisaties** deel uit van die nauwe kring. Maar in vele gevallen staan ze er net iets verder van af. Dat wil helemaal niet zeggen dat erfgoedorganisaties niets kunnen doen. Ze kunnen erfgoedbeoefenaars op heel veel manieren helpen bij het borgen. Immaterieel erfgoed biedt zo veel mooie kansen om een band op te bouwen met erfgoedbeoefenaars en -gemeenschappen in de samenleving en om participatief te werken.

Die bewuste acties om immaterieel erfgoed toekomst te geven, noemt men ook wel **borgingsmaatregelen**.

KENNISDOSSIER BORGEN VIA ERFGOEDFUNCTIES: INLEIDENDE TEKSTEN

[Waarom borgen?](#)

[Waarom dit kennisdossier: borgen via erfgoedfuncties?](#)

[Verantwoordelijkheidszin](#)

[Erfgoedfuncties](#)

HERKENNEN EN VERZAMELEN

[Benoemen](#)

[In kaart brengen](#)

[Registreren](#)

[Documenteren](#)

[Verwerven](#)

[Selecteren](#)

Trefwoord:

Meer weten:

[Kennisdossier: borgen via
erfgoedfuncties](#)